

GAZETA TRANSILVANIEI.

REDACTIUNEA ȘI ADMINISTRATIUNEA:
BRAȘOVŪ, piața mare Nr. 22.

„GAZETA“ IEȘE ÎN FIECARE ȚI.

ANULŪ XLVIII.

SĂ PRENUMERĂ:

la poște, la librării și pe la dd. corespondenți.

ANUNCIURILE:

O seriă garmondū 6 cr. și timbru de 30 cr. v. a. pentru fiecare publicare

Sorteori nefrancate nu se primesc. — Manuscripte nu se retrămit.

N° 164.

Joi, 25 Iuliu, (6 Augustū).

1885.

BrașovŪ, 24 Iuliu (5 Augustū) 1885.

Se miră guvernamentalii din Clușiu, că sgomotul ce l'a produsŪ în diaristica română ordonanța d-lui Trefort dela 13 Iuliu a. c. încă nu s'a aședatŪ.

Le arŪ plăcea dumnélorŪ fără îndoială să lăsămŪ să adormă lucrul și să nu mai cercetămŪ decât ordonanțele ministrului de culte și de instrucțiune publică suntŪ basate pe dreptate și pe lege séu nu.

Foile maghiare afirmă că autoritățile bisericesci române arŪ fi abusatŪ de drepturile lorŪ autonome față cu învățatorii poporali de sub jurisdicțiunea lorŪ, dér nu suntŪ în stare a aduce doveđi pipăibile pentru justificarea acestei afirmări.

Noi le răspundemŪ: nu autoritățile române eclesiastice, ci ministrulŪ Trefort însuși este acela, care abuză de puterea sa în prejudiciulŪ autonomiei noastre bisericesci și acesta suntemŪ în stare a-o documentă chiamândŪ ca mărturiă legile existente și faptele sêvêșite.

Autonomia — ne spune guvernamentalulŪ „Magyar Polgar“ în numărulŪ séu de alaltăeri — nu este pentru aceea ca să acopere nedreptățile și abuzurile.

DreptulŪ de supraveghiare alŪ guvernului față cu scólele noastre confesionale — replicămŪ noi — nu este pentru aceea ca să acopere măsurile arbitrare și nelegale ale d-lui Trefort.

„Magyar Polgar“ se încercă a ne „lumina“, că corectŪ și legalŪ procede ministrulŪ de instrucțiune, când inteđice autoritățilorŪ noastre scolare confesionale de-a mai destitui pe învățatorii poporali de sub jurisdicțiunea lorŪ, fără aprobarea lui prealabilă. DreptŪ dovadă citéză §-ulŪ 138 alŪ art. de lege 38 din 1868. AcestŪ paragrafŪ sună așa:

„Învățatorii se alegŪ pe viață și din oficiulŪ lorŪ se potŪ depărta în urma decisiunii *consiliului scolastic cercualŪ* numai pentru negligență grea, escesŪ moralŪ séu pentru crime politice. Aceste decisiuni suntŪ a se așterne însê pentru aprobare ministrului de instrucțiune publică.“

„Magyar Polgar“ ne dovedesce prin acestŪ citatŪ alŪ séu mai întéiu, că nu cunosce legea scolară dela 1868, alŪ doilea că n'a cititŪ cu atențiune nici măcarŪ ordonanța cea scurtă dela 13 Iuliu a d-lui Trefort.

ParagrafulŪ susŪ citatŪ vorbește numai de decisiunile „consiliilorŪ scolastice de cercŪ“ și đice că „aceste decisiuni“ suntŪ a se așterne ministrului spre aprobare; elŪ nu se referă de locŪ la scólele confesionale, ci la scólele comunale, pentru că consiliile scolastice forméză numai pentru scólele comunale în cauzele disciplinare forulŪ de a doua instanță. AcelŪ paragrafŪ privește așadér numai decisiunile consiliilorŪ scolare cari își așternŪ rapórtelŪ lorŪ ministrului prin oficiile județene, nicidecum însê decisiunile consistoriilorŪ noastre diecesane, cari, ca organe autonome, n'au nici o corespondență directă cu ministeriulŪ.

Acésta resultă chiar din ordonanța dela 13 Iuliu a. c. Décă ministrulŪ ar fi fostŪ de părerea celorŪ dela „Magyar Polgar“, că §-ulŪ 138 alŪ legii scolare privește și pe confesiuni, atunci n'avea decâtŪ a cere simplu observarea lui. Dér

ministrulŪ însuși se provócă la acelŪ paragrafŪ numai încâtŪ printrinsulŪ se stabilescŪ per analogiam casurile de destituire a învățatorilorŪ poporali. De aceea nici nu-și pôte motivá cererea de a i-se așterne spre aprobare decisiunile autoritățilorŪ noastre bisericesci în cauzele disciplinare ale învățatorilorŪ, decâtŪ pretecestândŪ, că s'au comisŪ unele abuzuri și afirmândŪ că voiesce să apere dreptulŪ de supremă inspecțiune „în deplină măsură.“

Legea de instrucțiune (art. 38 din 1868) lasă scólele, ce le înființéză și le susținŪ confesiunile, sub jurisdicțiunea și inspecțiunea lorŪ propriă (§ 11) și arată marginea până la care se pôte estinde dreptulŪ și oficiulŪ guvernului de a le supraveghia (§ 14); ea nu ia din mânilŪ autoritățilorŪ confesionale nici unŪ dreptŪ, ci prescrie numai norme pentru zidirea, adaptarea și provederea scólelorŪ cu recvisitele necesare precum și pentru calificățiunea învățatorilorŪ.

Eată ce stabilește legea.

Đice „Magyar Polgar“: decât este o lege, atunci trebuie să se observeze, ori are biserica autonomia orŪ nu.“

Noi răspundemŪ: decât este o lege, atunci trebuie să o observeze și d-lŪ Trefort, ori îi convine orŪ nu.

Fóiei clușiane, precum amŪ documentatŪ, nu i-a succesŪ a ne lumina încâtŪ privesce drepturile autonome ale bisericei noastre, garantate prin lege. Cu atâtŪ mai multŪ însê ne-a luminatŪ, pôte fără voia sa, asupra „intențiunilorŪ părintesci“ ale guvernului față cu învățatorii și cu instrucțiunea noastră românescă când esclamă:

„UnŪ UngurŪ a trebuitŪ să ia în apărare pe învățatorii români față cu autoritățile române. De aici încolo învățatorii români vorŪ iubi guvernulŪ și vorŪ alerga la elŪ în contra oricărorŪ abuzuri ale superiorilorŪ lorŪ... Ei și-au aflatŪ doctóri maghiari.... Nici unŪ pèrŪ din capŪ nu i se va mai atinge în viitorŪ învățatorului românŪ, care nu se va închină dinaintea principiilorŪ naționale ale preotului și directorului séu...“

ÎnțelegemŪ intențiunea, vedemŪ direcțiunea și planulŪ adversarilorŪ scólelorŪ noastre și de aceea repetimŪ:

Datorinta autoritățilorŪ noastre scolare confesionale este de a păzi cu sânteniă institutiunile noastre bisericesci și scolare și de a nu permite ingerința ministrului în afacerile noastre scolare, unde legea nu-i dá nici unŪ dreptŪ.

Protesteze dér cu tăria și cu bărbăția autoritățile noastre scolare în contra ordonanței dela 13 Iuliu, prin care se știrbesce autonomia noastră bisericescă-scolară!

Germania și Francia

ĐiarulŪ francesŪ „Temps“ scrisese în đilele acesteia unŪ articolŪ, în care recomanda guvernului să îmulféscă cavaleria francesă de-alungulŪ granițelorŪ francese ostice și sudice. AcestŪ articolŪ a produsŪ óre-care turburare în Germania, așa că însuși organulŪ cancelarulŪ Bismarck, „Norddeutsche Allgemeine Zeitung“ găsesce cu cale să scrie următoarele:

Germania a avutŪ timpŪ să se obicuiască cu pregătirile rêsboinice, care nu se trecŪ nici odată cu tăcerea dincolo de Vogesi și care la ocasiuni se accentuéză crescendo. Noi amŪ încetatŪ de a indentifica națiunea

francesă cu șovinisti din Paris; dar e datoria noastră d'a controla în publicŪ aceste aparițiuni și d'a face pe amêndoué națiunile atente, în interesulŪ păcii lorŪ, când bărbați de statŪ, oficeri superiori séu organe însemnate ale pressei predică în contra Germaniei séu când ca „Temps“ și ca de curêndŪ Cassagnac arată lupta în Vogesi ca apropiată și ca țintă nestrămutată a orŪ-cărei politice francese. Dar când vedemŪ, că „Temps“ se încumetă acum la o agitațiune șovioistică, acesta este unŪ simptomŪ că desvoltarea pacinică a relațiunilor de veciniă ale Franciei, precum se nisuesce din partea Germaniei, nu corêspunde dispozițiunilorŪ cetitorilorŪ lui „Temps“ și că nisuințele noastre de a cultiva bune relațiuni cu Francia și d'a îndruma politica de împăcare, n'au avutŪ nici unŪ norocŪ și n'au aflatŪ nici o reciprocitate.

În contra voinții noastre trebuie să ne cuprinđă îngrijirea, că Francia aștêptă numai o ocasiune favorabilă, ca să năvălescă asupra noastră singurŪ séu aliatŪ cu alții. Dar cu tóte suspiciunile și clevetirile unei părți a pressei streine, în streinătate încă nu pôte fi nici o îndoială corectă, că politica germană corêspunde în cea mai deplină măsură iubirei de pace și necesității de pace a paporului germanŪ și că Germania de sigurŪ sub nici o împrejurare nu intenționéză să atace pe vecinii séi. Dar nici unulŪ, căruia îi zace la inimă binele Germaniei, nu va puté fi scutitŪ de îngrijirea, că điuva de „revanche“ urmărită de Francia de 14 ani încă totŪ oferă mijlóce, prin care orŪce bărbatŪ de partidă în Francia pôte interesa pe compatrioții séi pentru sine, și dacă împrejurările suntŪ favorabile, să-i têrască cu sine. Posibilitatea pentru orŪce egoistŪ, d'a da semnalulŪ de focŪ și d'a pregăti unui guvernŪ iubitorŪ de pace greutați prin apelŪ la „revanche“, ne face să ne tememŪ, că vecinii nostri francesi nici ađi nu punŪ pe pacea cu Germania nici unŪ prețŪ mai mare, decâtŪ în orŪce altŪ timpŪ de 200 de ani încóce.

Naționalitățile în Austro-Ungaria.

În „Journal des Débats“ găsimŪ următorulŪ articolŪ, care pune în evidență starea lucrurilorŪ în imperiulŪ dualistŪ:

Practica dualismului austro-ungurescŪ a datŪ până acum MaghiarilorŪ o preponderință incontestabilă în direcțiunea politică a întregii monarhii. Fie vorba în Austria de politică străină séu de politică economică, de tratate de comerț séu de arangiamente interioare avêndŪ unŪ interesŪ óre-care pentru UngurŪ aceștia își impunŪ voința lorŪ și până acum cabinetulŪ din Viena a cedatŪ mereu.

Acéstă preponderință e și mai simțită în acestŪ momentŪ când se discută cestiunea prorogării pactului austro-ungarŪ. Tóte partidele politice, fiecare naționalitate ce compune Cisleitania, face mari șfortări pentru a-și asigura, dacă nu concursulŪ, celŪ puținŪ simpatia MaghiarilorŪ. Se cunoscŪ luptele pe care aceștia le susținură pe timpulŪ încheiării pactului dualistŪ, contra SlavilorŪ austriaci în genere și contra CehilorŪ în deosebi, nevoindŪ a admite că țerile slave și mai cu sêmă coróna sfântului Venceslav au fostŪ favorizate într'unŪ modŪ egalŪ de coróna sfântului ȘtefanŪ. De atunci simpatiile UngurilorŪ s'au manifestatŪ în totđauna în partea GermanilorŪ austriaci, și acéstă atitudine a fostŪ de mare folosŪ pentru aceștia în lupta lorŪ cu majoritatea compusă în mare parte de Slavi. Dacă amŪ judeca după doué întêmplări fórtre recente, acéstă situațiă ar tinde a se modifica fórtre multŪ: Ungurii s'arŪ apropia de Slavi și arŪ părăsi pe vechii lorŪ aliați, pe Germanii.

AmŪ vorbitŪ deja despre incidentulŪ care s'a produsŪ la Dresda la serbarea gimnasticilorŪ germani. UnŪ UngurŪ, presinte la serbare, atêrnase în sala banchetului o corónă cu culorile naționale maghiare. Germanii austriaci, cari luau parte la serbare, cerură depărtaarea acestei coróni și comitetulŪ le implini cererea.

Acéstă manifestațiune anti-maghiară a făcutŪ mare sgomotŪ la Pesta; diarele unguresci o consideră ca una ce caracteriséză dispozițiunile GermanilorŪ din Cisleitania în privința celeilalte jumétăți a monarhiei. Ei denunță elementulŪ germanŪ ca dușmanulŪ Ungariei.

Celălaltă incidentă este tocmai contrariul celui de la Dresda. Elu s'a produs cu ocazia vizitei unei mari societăți cehe la expoziția din Pesta. Această vizită, întreprinsă după îndemnul lui Rieger, a luat un caracter curat politic. Cehii au fost primiți în capitala Ungariei cu mare solemnitate și cu multe manifestări simpatice. Foile din Pesta celebră împăcarea celor două națiuni certate dela 1867, și dădură a înțelege vizitatorilor din Praga, că d'acum înainte simpatiile ungare li sunt asigurate.

Cum se vede, în aceste manifestări în mare parte a contribuit mult entuziasmul; cu toate acestea, concordanța incidentului din Dresda cu acela din Pesta merită de a fi luată în seamă și ar trebui să dea de gândit Germanilor austriaci și multă nădejde Slavilor.

Memorandul

consistoriului bisericeii evanghelice c. a. a. Ardealului dată în 27 Aprilie 1885 Nr. 295/1885 către Excelența Sa d. Augustu Trefort, ministru r. de culte și instrucțiune, referitoră la instrucțiunea limbii maghiare în școlile populare nemaghiare ale bisericeii.

(Urmare).

Cu toate că după »planul de învățământ», »exercițiile în cugetare și vorbire» trebuiesc să înceteze conform ordinii în alți treilea an de școlă, în școlile cu limba de instrucțiune nemaghiară trebuiesc continuate, »pentru ca pe acestu practicū drumū să se pōtă învăța mai departe limba maghiară.» Totu așa-i și în alți 4-lea, 5-lea și alți 6-lea an de școlă, pentru care »exprimarea verbală și scripturistică a cugetelor în limba maghiară» este dată ca scopu alți instrucțiunii respective.

Asemenea procedură este orânduită și pentru scriere și citire. Chiar în alți doilea an de școlă (în etate de 8 ani dară) școlarul nemaghiarū trebuie »să se exercite» a ceti în limba maghiară din cartea de citire scrisă pentru acestu scopu, »pe lângă acesta »să reciteze cu fire» cătuțoare poezii în limba maternă și ungerescă, după ce le-a învățat;» în a cincea și a șesea clasă învățatorul »să pună pe școlaru a serie și în limba ungerescă» (precum și în cea maternă) »scrisori, apoi chitanțe, conturi, eventualu suplicii, contracte ș. a.»

»Precum la exercițiile în cugetare și vorbire, așa și cu prilejul instrucțiunii aritmetice pōte învățatorul să învețe limba ungerescă și să o exercite, și începēndu dela cea dintēiu trēptă să continue pe toate celelalte, ce urmēză.»

Aceste sunt esențialele hotăriri ale ordinațiunii din 20 Iunie 1879 Nr. 17,284 despre instrucțiunea limbii maghiare în șolele populare nemaghiare. Potrivit cu aceste scopuri ale învățământului s'a hotărīt în ordinațiunii și numērul ȳrelorū ce sunt a se dedica acestei instrucțiuni. Așa în șolele cu două clase (șole cu 2 învățatori) dintre 28 ȳre de instrucțiune pe sēptēmană trebuiesc să se folosēscă în cea dintēiu clasă, care cuprinde pe școlarii de 6 și 7 ani, pentru »exerciții în cugetare și vorbire și instrucțiunea limbii ungeresci» 9 ȳre; »pentru citire și scriere în limba maternă și ungerescă» 8 ȳre; pentru »limba maternă» 2 ȳre; în a doua clasă, care cuprinde pe școlarii anilorū 3, 4, 5 și 6 de școlă, din 34 ȳre de instrucțiune pe sēptēmană: pentru »exerciții în cugetare și vorbire și instrucțiunea în limba maghiară» 6 ȳre; pentru »citire și scriere în limba maternă și ungară» 5 ȳre; pentru limba maternă 3 ȳre. Din acele 34 ȳre de instrucțiune cadu pentru alte obiecte de învățământ: pe religione 4 ȳre, aritmetica și geometria 6, geografia 2, istoria și învățarea constituției 3, istoria naturală 1, fizica și chimia 2, cāntări 1 și gimnastică 1 ȳră. În același chipu cuprindū în șolele cu trei clase (I cu 22, II cu 28, III cu 34, laolaltă 84 ȳre pe sēptēmană): »exercițiile în cugetare și vorbire și instrucțiunea limbii maghiare» 17 ȳre; »citirea și scrierea în limba maternă și ungerescă» 19 ȳre; »limba maternă» (gramatica) 7 ȳre; în șolele cu șese clase (I cu 20, II cu 20, III cu 26, IV cu 26, V cu 28, VI cu 28 la olaltă 148 ȳre): »exerciții în cugetare și vorbire și instrucțiunea limbii maghiare» 26 ȳre; citirea și scrierea în limba maternă și ungară. 26 ȳre, »limba maternă» (gramatică) 12 ȳre.

Din cele premerse se vede, că decisiunea articolului de lege XVIII din 1879: cumcā șolele populare nemaghiare au să primēscă limba maghiară între »obiectele de învățământ» obligate, a primitu prin înalta ordinațiune din 20 Iunie 1879 Nr. 17,284 o surprindētoare interpretatiune și o executare neobicită. Căci eramu dōră îndreptățiti — după autoritativele declarațiuni ale motivării și raportului comisiunii, ce au premersu articolului de lege — a admite, că noulu »obiectū obligatū de învățământ» va păstra neștirbitu acelū punctū de cāpeteniă în instrucțiune, pe care Excelența Vōstră ilu fixase în planul de învățământu dela 26 Augustu 1877 Nr. 21,678: »Ca punctū de cāpeteniă în instrucțiunea poporală elementară servește limba maternă» — așa dar în șolele nōstre limba germană, ea numai, nu ea și încă

una, a doua, care fără veste capētă acum aceeași importanță pentru instrucțiune și educațiune și pentru a cărei cunōscere și însușire i se pune școlarului unul și același scopu de instrucțiune. Ar trebui să admitemu, că noulu obiectū obligatū de învățământu alu limbii ungeresci e menitū să ocupe în șolele germane populare unu locū analogū cu celū ce ilu însēmnează instrucțiunii obligate a limbii maghiare în șolele germane civile planul de învățământu alu Excelenței Vōstre din 16 Aug. 1877, Nr. 21,678, în care scopulū instrucțiunii: »Sigura cunoștință a limbii ungeresci pe temeiu gramaticalū și cāștigarea acelei dibăcii limbistice, prin care să pōtă școlarul scrie și vorbi corectū ungerescu despre vre-unu obiectū de instrucțiune», pretinde în 6 clase 17 (de sine stătătoare) ȳre de instrucțiune pe sēptēmană, în vreme ce limbii materne (germane) și literaturii i se dau 20 (asemenea de sine stătătoare) ȳre pe sēptēmană. Dimpotrivă ordinațiunea dela 20 Iunie 1879 Nr. 17,284 sfișie armonica organizațiune a șolei nōstre germane populare și pune în locu-i unu dualismū, care după întregu-i fire preponderēză în favorul limbii ungeresci și nu se pōte motiva prin o pedagogiă rațională. Căci dēcă unu principiu recunoscutū în genere de acēsta, a ajunsu la o corēspundētoare valōre în alu XXXVIII articolū de lege din 1868: că școlă elementară nu trebuie să-și imprăștiă puterile sale din primirea duorū limbii în planul de învățământu, — egala îndreptățire a duorū limbii și așa dară strēmtoarea limbii materne din primulū locū, ce i se cade după natură și dreptū, mai puțin se pōte îndreptăți din punctū de vedere alu instrucțiunii școlare educative. Când în 1851 sub guvernulū lui Louis Napoleon se ordonase șolelorū ca limba de instrucțiune germană din Lotaringia, departamentul Moselei, să se citēscă și în limba franceză și să se dicteze alternandū neratēscu și franțuseșcu; când regulamentulū dela 30 Ianuaru și 30 Iulie 1869, pentru șolele elementare din Alsacia inferiōră (Rinul de josū), ordonă să se cuprindă din necesitate și elementele limbii franceze în instrucțiunea șolelorū primare publice, se ținea la desnaționalisarea acelorū șoli și a populațiunii, ce le susținea. Deōrece o astfel de intențiune în casulū nostru nu se află nici în legi nici în intențiunile Excelenței Vōstre, ci și mai multū, este exclusă prin autoritativele declarațiuni, cari au premersu sēu au însoțitū pertractările despre articolulū de lege XVIII dela 1879, putemu spera că referitorū la introducerea obligatā a instrucțiunii limbii maghiare în șolele nōstre populare se va da deplină atențiune ponderōsei voci a pedagogiei raționale în »spiritulū legilorū.» (Va urmă).

SCRIRILE ȳILEI.

»Ardeleana», institutū de creditū și de economii, societate pe acți în Orăștia, și-a început activitatea cu 1 Augustu st. n. a. c. Frecvența de care acestu institutū se bucură deja la începutū este o dovadă, că înființarea lui a fostū o necesitate simțită pentru Romānimea din părțile Orăștiei. Ii dorimū prosperare și succesū deplinū.

—0—

Se plānge »Pester Lloyd», că în vizitarea expozițiunii a intratū o stagnațiune cumplită. Elu propune să se facă propagandă atātū în țēră câtū și afară din țēră și să se reducă câtū mai multū prețurile pe căile ferate și pe Dunăre. Consulatele din Romānia, Serbia și Bulgaria să facă propagandă pentru vizitarea expozițiunii. Se vede că deficitulū celū mare produce fiorū.

—0—

Lupii au îndrăgitū fōrte multū ținutulū Clușului, căruia ii dau dese visite. De curēndū 5 lupi au atacatū o ciurdă de boi, dar păstorii au isbititū sē-i gonēscă cu strigătele.

—0—

Din Bucovina se comunică, că în urma ploilorū Prutulū și celelalte riuri s'au revērsatū și inundațiunile au făcutū mari pagube.

—0—

Dr. Obedenaru a lāsātū prin testamentū, depusū la tribunalū, totă averea sa Academiei romāne, cu condițiunea ca usufructulū acestei averi să se impartă provisoriu în modulū următorū: fratelui sēu M. Pandele Obedenaru 12,000 fr. rentă și vēduvei sale 11,000 fr. rentă.

—0—

Unu adevēratū uraganū s'a desfășuratū Joia trecutā asupra Iașilorū, spune »Liberalulū». De trei ȳle necontenitū plouă și suflă vēntārae puternice, fără încetare. Acoperemēntele dela o mulțime de case s'au ruptū cu totulū, garduri și șuri trāntite la pământū, arbori groși de două palme au fostū desrādăcinați. După cum se spune, chiar cāțiva ȳmeni au fostū loviți de tinichelele și scāndurile ce sburau de pe case.

—0—

Din Wernoja, în Rusia, se anunță, că în Belovodsk și Carabolț a fostū unu violentū cutremurū de pământū. Au fostū omorite 54 persoane și rānite 64. Multe case s'au dārimate.

Călătorilorū, cari mergū și se întorcū dela Tușnadū la oprire în Sepsi-St.-Georgi le recomandămū hotelulū d-lui *Blasko Josef*, avēndū vinuri fine, bucătăria bună, serviciu escelentū, tōte cu prețuri moderate. Călătorii romāni se potū înțelege și în limba romānă cu personalulū hotelului.

CASSA DE ECONOMII.

Ilva mare, Iuliu 1885.

Onorabilū Redacțiune! Unu progresū îmbucurător se arată la noi pe terenulū economicū. Mai în tōte părțile brava inteligință romānă crează institute de creditū și păstrare. Folosulū întreprinderilorū de felulū acesta e incontestabilū atātū din punctū de vedere economicū, câtū și din punctū de vedere culturalū și naționalū. Căci printr'ensele se deșteptă simțul de păstrare și economisare și între economii nōstri, de altă parte fiindū noi acum jieniti în dezvoltarea nōstră intelectuală-națională, încātū nici pe banii nōstri proprii nu ni se concede a ne ridica institute de cultură, e bine să ne adunămū materialulū de lipsă, de care la alte vremi mai favorabile să putemū dispune amēsuratū cu cerințele și interesele nōstre culturale.

Prin urmare ar fi de doritū, ca acēstă ideeă salutară să străbată până în straturile cele mai de josū ale poporului, până chiarū la țilerū. Și să se înființeze, dacă nu în tōte comunele, celū puținū în cele mai populate casse de economii (păstrare). Prin acēsta s'ar da fiecărui economū ocaziune, ca în timpuri bune, când pōte cāștiga mai ușorū, din prisosința, care dōră de altmītrelea ar întrebuița-o spre scopuri mai puținū folositoare, să pună ceva în cassa de păstrare. Și așa din cruceii economisati în modulū acesta, cu timpulū își pōte face unu capitalū frumuselū, care, Dōmne, bine îi va prinde la bētrānēte, când nu va putea cāștiga, sēu la casū de bolă și alte lipse, d. e. când suferē daună, sēu cumpēră unu pământū, sēu pentru acoperirea altorū trebuințe țilnice. Atunci nu ar fi silitū a alerga cu pālăria în mână umilindu-se la țiganū și armēnū pentru de alu împrumutū cu banii de lipsă, pe lângă camătă delu usturā sufletulū, sēu a-și vinde vita mai pe nimica, bōnă-ȳră cum e și în acestū anū, celū puținū pe aici.

Din aceste considerațiuni inteligința romānă din Ilva mare încă pe la sfirșitulū anului trecutū s'a hotărīt a înființa, cu reședința în locū, o bancă de păstrare populară. S'a alesū o comisiune pentru compunerea statutelorū, cari isprăvindū-se s'au aprobatū și votatū de adunarea generală la 17 Ianuaru a. c., când s'au alesū și membrii în direcțiune pe timpū de 3 ani în persoanele d-lorū: Iosifū Balū parochū ca președinte, Pavelū Galanū proprietarū ca membru în consiliu și vice-președinte, Iōnū Tomegea primarū ca membru în consiliu, Iōnū I. Constantinū învățatorū ca cassierū și Ieronimū Slavoca preotū-cooperatorū ca secretarū și controlorū. S'a alesū consiliu de supraveghere pe timpū de 1 anū din cinci inși. Firma s'a înregistratū la tribunalulū reg. din Bistrița în 14 Martie a. c. Nr. 688 »*Reuniune de împrumutū și păstrare în Ilva mare.*»

Condițiunile de primire suntū câtū se pōte de ușōre, încātū pōte intra și celū mai lipsitū locuitorū, anume: membrii pōte fi orī-ce persoană onestă și de caracterū nepātātū, fără deosebire de etate și genū, dacă plătesce 20 fl. v. a. sēu odată, sēu în rate lunare de 1 fl. Mai multū de 10 părți unu membru nu pōte ținea, avēndū a solvi de fie-care parte 50 cr. taxa de înscriere. Membrii se primescū prin direcțiune orī când. Membrii ordinari până acum suntū 48, cari represintă unu capitalū de 3760 fl. Banū depuși spre fructificare 1450 fl. Începutulū e modestū, dar considerāndū timpulū abia de 5 luni dela înființarea reuniunii, e destulū de îmbucurătorū pentru o comună cu o populațiune de vre-o 2300 suflete. Sē ne ajutāmū și Dumneȳeu ne va ajuta!

Vorbindū de acēstă reuniune nu potū încheia fără de a înregistra, în marele catalogū alu neîndreptățirilorū nōstre, încă unu actū de bună voință maghiară, cu care am fostū tractatū din partea oficialilorū dela stațiunea călei ferate din Deșiu. Casulū e următorulū: Reuniunea nōstră de împrumutū a fostū comandatū o cassă de ferū din Sibiu, care sosise la calea feratā din Deșiu. Neprimindū însă avisulū și avēndū a călători în alte ataceri la Gherla, la reintōrcere m'am abātutū pe la stațiunea călei ferate din Deșiu. Am intratū în cancelaria oficialilorū și am întreatū, firesce în limba romānă, dacă a sositū și este acolo respectiva cassă. Dar ce să veđi? Parcā i-am întâpatū. În locū de rēspunsū se școlă de pe scaune toți 3 inși, își ațintescū ochii asupra-mi, mē mēsurā de susū până josū, clātīnū din capū și rēspundū ungerescu, că nu sciu ce vrēu eu. M'am uitatū și eu la dēnșii până ce și-au mai venitū în orī, apoi ēr mi-am mai repetatū întrebarea totū în limba romānă. Totū acelū rēspunsū. În fine vēdēndū, că cu ȳmenii aceștia nu am să esū la cale, deși nu putemū presupune, că din 3 inși nici unulū nu scie romānescu,

ca să nu mergă fără nici un rezultat, am început să scriu în limba germană — necunoscându-mă maghiară — și așa în fine ne-am înțeles. Ba în fine, ceea ce am presupus despre densii ai și aflat, căci după ce li s'a mai potolită spiritul infectat, bagă seamă de reuniunea de maghiarisare din Clușiu, doi din densii au început să vorbească și românește încă hinișor. Eia folosul ce-lu tragă Românii din comitatul Salnoc-Dobeca și pe care îl vom trage poate că și noi din alu Bistriței-Năsăud — dela calea ferată, pentru a căreia construire am fost constrânși de fișpanul Banffy a da și ultimul dinar pe acțiuni.

Acăsta e bagu de seamă frățietatea și egalitatea, buciunată în lume de concetățenii noștri unguri, din care se împărtașește Românul!

I. St.

DIN BUCOVINA.

Cernăuți în 29 Iuliu st. n.

Prea onorabilă Redacțiune! Românii Bucovineni au simțit deja de mult absolută necesitate a unei societăți politice, recunoscându cu toții, cumcă poporul nostru nu va pute niciodată ajunge la deplina înțelegere a drepturilor și îndatoririlor sale cetățenești, dacă nu va fi condus la acăsta prin o societate politică, care să se ocupe înadinsu și în specialu cu luminarea și deșteptarea poporului în direcțiunile indegetate mai susu.

Dar dela voință până la putință și dela vorbă până la faptă se scie că este cam departe.

Și așa remase și la noi amintita cestiune de viață — *in suspensio* mai mulți ani!!!

În 20 Maiu a. c. convocă profesorul Ionu I. Bumbac o adunare în sala hotelului „Melul de aur” de aici și așa se constituie societatea politică „Concordia” alegânduși unu comitetu de 11 membri, cari se constituiră precum urmăz:

Președinte: Profesorul, Ionu I. Bumbac. Vicepreședinte: Inspectorul Leonu de Rey. Sub vicepreședinte: Proprietarul agronomu Constantinu Florea. Secretar: Profesorul Grigoriu Halip. Casier: Consilierul comunalu Dionisiu Voronca. Controlor: Mihailu Cantemir, antistele din Roșu.

Apoi următorii membri fără funcțiune: Stefanu Cantemir, proprietar agronomu din Roșu. Simeonu Cernușca, proprietar agronomu din Clucovica și Mihailu Marco, petraru din suburbiul Clucovica.

Compunerea și constituirea comitetului s'a făcutu cu privire deosebită la poporul de rând, carele rămăsese până acuma cu totul nebagat în seamă de cătră conducătorii noștri politici.

Spre a vă pute orienta mai bine despre scopurile și tendințele acestei Societăți, vă trimitem și unu exemplar din statutele „Concordiei”.

Cu stimă deosebită:

Comitetul societății politice „Concordia” în Cernăuți.

Din Statutele societății politice „Concordia” în Cernăuți estragemu următorii paragrafi:

§. 1 Societatea se numesce „Concordia” și-și are reședința sa în capitala Cernăuți.

§. 2. Societatea este basată pe constituțiunea actuală și pe legile fundamentale de stat și are de scop: 1, să desvolte libertatea politică și individuală, precum și progresul spiritual și material alu populațiunii ducatului Bucovina; 2, să însuflețescă simțulu pentru binele comun; 3, să deștepte interesu pentru viața politică-națională; 4, să instrueze poporul despre drepturile și îndatoririle lui patriotice și politice; 5, să întărescă conștiința de stat; 6, să apere autonomia ducatului Bucovina în legătură strinsă cu Prea Inalta Curte Imperială și Monarchia austriacă.

§. 3. Acestu scopu se se ajungă: a) prin întruniri regulate și în casu de trebuință și extraordinare ale membrilor ei, spre a se convorbi și a ținea prelegeri despre tôte cestiunile relative la scopurile Societății, precum și spre a lua deciziuni asupra atitudinii de observat din partea Societății față cu ele; b) prin rezoluțiuni, petițiuni și adrese în cestiuni, ce privesc scopurile societății; c) prin participare și influențare legală la alegerile pentru corporațiunile autonome; d) în fine prin sprijinire seu edare de foi periodice, de broșure și foi volante.

§. 4. Membru alu Societății poate deveni făcarea cetățenul austriac maioru.

§. 5. Membrii Societății sunt de trei feluri, și anume: ordinari, fondatori și onorari.

§. 9. Spre a pute fi primitu cineva de membru ordinaru seu fondatoru alu Societății, se recere: a) subscrierea unei declarațiuni în înțelesul §-lui 2 alu statutelor, declarându și taxa, ce voiesc să o solvesc; b) a fi propus comitetului spre primire de cătră unu membru alu Societății; c) consensul, respective voturile a 2/3 ale membrilor prezenți ai comitetului votându-se cu balotaje. Cine rămâne neprimitu de comitetu, acela nu se poate propune spre primire, decât după unu decursu de 6 luni.

§. 16. Conducerea Societății o îngrijesce unu comitetu compus din 7 membri și 4 substituiți.

§. 17. Comitetul Societății se alege pe timpu de 1 anu de cătră adunarea anuală cu majoritate relativă de voturi. Membrii comitetului au să fiă cu șederea în Cernăuți seu în împrejurime.

§. 18. Comitetul se îngrijesce de sporirea scopu-

rilor Societății, executăz tôte conclusiunile adunărilor, precum și tôte acele afaceri, cari nu-să rezervate anume pentru adunările Societății.

§. 22. Comitetul alege din sinul seu unu președinte, unu primu și unu secundu vice-președinte, unu secretar unu casar și unu controlor.

§. 27 Adunările Societății sunt de două feluri, anume: trilunare și anuale, cari amândouă pot fi conchiimate și extraordinar.

§. 35 *Limba Societății este cea română.*

Aceste statute s'au aprobatu de cătră guvernul bucovinenu c. r.

EUROPENII IN CELELALTE CONTINENTE.

(Urmare și fine.)

Vêrfulu cu doru, 20 Iuniu 1885.

Numêrul pedecilor social-politice și climatice-sanitare, cari nu permitu Europenilor descălcăre în celelalte continente — mai ales în Africa aequatoreală, — am șis și am arătat că este enorm. Nu voinicia populațiilor indigene (africane) ținu în respectu pe Europeni d'a nu-și putea subjuga lor și acele state imense, barbare și semibarbare, în cari arta modernă de răsboiu nu se cunoșce încă — nici armele de focu perfecționate: ci puru și simplu bôlele epidemice, cari se manifestă periodicu în fizicul alterat alu Europenulu, de cum dă de zona toridă — apropiându-se de aequatoru. Portugezii mai multu ca de ani 300 luaseră în posesiune unele teritorii mai în spre partea sudică a fluviului Congo. Ba își întinșeră puterea și influința lor suzerană preste multe triburi, ce locuesc până cătră fluviul Sambezi, nesuperați de nimeni, ducându misiuni anume pentru civilizarea acestor populațiuni. Dêră eti ce ne spune pe lângă alte fântâni descriptive istorico-geografice unu proverbu de prin Guinea: „Negrii își facu flaute din ôsele misionarilor Europeni.” Ci că și astăzi după muncă intensivă de ani 300 și mai bine posesiunile portugeze pôte sunt ruinate cu totul, și pôte se găsesc în tota decădintă. Cimiteriele sunt pline de Europeni îngropați în locul coloniilor înfloritoare!

De surda, credu, se trudesce Europa a străbate Africa dela o margine la alta; căci, afară de unele localități maritime la ostu (Sanzibar, Port Natal, Chilimani etc.), la sudu (Zulu-Caferia etc.), la vestu teritoriile atacate de vânturile teribile aequatoreale influențate de munții basenurilor marilor fluvii. Congo și Sambezi, precum și de întregulu litoral, unde chiar Negrii moru lorte adesea de ptisia pulmonară; restul cu mică excepțiune devine cu totul neaccessibil, necapabil de a conserva în modu constantu viața omenescă. Numai țerile dela nordulu aequatorului (excepționându-se desertulu „Zahara”) cam dela firele cursului superioru alu Nilului și până la marea mediterană ar fi pământulu africanu mai accessibil de colonizări, și prin urmare ar putea Europenii să-și lărgescă posesiunile lor coloniale.

Dar orice sforțare mai cu seamă a Germaniei d'a sonda și d'a-și întemeia colonii cu viață de stat ca în patria mamă este — după starea faptică reală a lucrurilor — zadarnică. Altu ceva este America și cu totul altceva este Africa în genere, dêră mai vêtosă cea aequatoreală cu teritoriile ei dela sudu. De ce Francia n'a încercat să-și întemeieze colonii solide cu instituțiuni ca în patria mamă decât numai în spre partea nordică a aequatorului, pe lângă țermii Mediteranei, cu mică excepțiune?! De ce umblă astăzi Anglia mai multu decât ori când după protectoratul Egiptului?! De ce cătră ea împreună cu Italia să-și întemeieze colonii noue până cătră cursulu de sud alu Nilului și pe lângă litoralulu Mării roșie — asigurânduși pe cele vechi?! Fiindecă între aequatoru și litoralulu sudic alu Mediteranei clima este escelinte sub tôte raporturile; acăsta parte este mai accessibilă pentru cultură și comerț. Aci a fost încă din cea mai departată anticitate o civilizație (antică) clasică.

Ecă de ce caută Francia compensațiuni mari în India ostică și la Ton-Chinez! Africa nordică este prea îngustă d'a pute satisface dintr'odată poftele ei, ale Angliei și Italiei, plus Spania-Portugalia cu lumea musulmană.

Dêr faptul este sigur, că Africa centrală după impresiunile de călători ale esperților călători africani, considerat din punctulu de vedere igienic, este pre puțin aptă în partea sa cea mai mare pentru întemeierea de colonii europene. Spre scopuri coloniale, spre astfel de întreprinderi uriașe se ceru prea multe sacrificii în bani și omeni; eră profitulu ca în palmă. Nu se renteză din nici unu punctu de vedere. Să flu însă bine înțelesu din capulu locului. Acestea nu le dicu dora într'unu modu și sensu absolutu. Cu tôte astea viitorulu a-și vrea să mă desmintă; căci cu toții dorim progresulu omenirii preste tôte suprafața globului; cei luminați și mai puternici să ajute și rădăce pre cei slabi și căduți. Europa cea luminaț să ajute la civilizarea și luminarea Africii înunecate.

Acestu punctu este unu postulat divin datu în sarcina omenilor, ca să-lu implinescă aici pre pământu în sinulu omenirii. Voință ar fi, dêr pedecile sunt enorme și nenumerate. Trecutul nu ne pre încuragăz. Istoria ne dovedesce până la ultima analiză a cestiunii, că dela epocele primordiale până adă populațiile pământulu în instinctulu lor de conservare propriă fugiră de părțile aequatoreale.

Poporele în marile lor călătorii pe suprafața globulu terestru — împingându-se unele pe altele în nisuinta lor d'a-și căuta țeri noue (patria mai bună) — se îndreptară cu preferință cătră zonele stempărate, cari oferu garanță sigură genulu omenesc și civilizațiunilor de totu felulu.

Altceva e cu America; părțile ei ecuatoriale constituiesc teritorii forte înguste și influențate în modu constant de imensele sale mări, ce le spală, unde clima este mai moderată, mai răcoroasă și dulce ca și în mai tôte insulele vestu- și ostu-indice afară de mică excepțiune,

incătu permitu vieții omenesci dezvoltare perfectă și duravere.

Cum zonele frigurose abia permitu unu adăpostu ticălosu unor eschimoși amărțiți, unei naturi care apune, așa imensele centre ecuatoriale ale Africii prin înfricoșatele sale desordini climatice devin inimice nempăcate naturii omenesci.

Cu tôte acestea cu ce farmec, cu ce duioșă sunt încurageați călătorii Europeni — dându-li-se arme și bani de cătră societățile geografice europene, chiar de guverne — spre a cruciș Africa dealungulu și dealatulu ei. Cu problema de a scrută interiorulu africanu în genere s'au ocupat societățile geografice și alți omeni de sute și mii de ani. Dar abia în zilele noastre s'a deslegat problema, s'a descoperit secretulu interiorulu africanu.

Cei mai de frunte din toți călătorii europeni pe pământulu africanu sunt negreșitu renumitul scoțianu, Dr. David Livingstone și amicii săi americanulu Stanley cu englezulu Cameron. Dr. Livingstone a luptat aprôpe unu veacu de omu cu o stăruință supra-omenescă spre a pêtunde marea continentu negru, numai ca să ne dea cunoștințe sigure despre poporele și țerile Africii centrale necunoscute până atunci. Nu i-a fostu lui însă datu, să-și ajungă scopulu finalu alu scrutărilor sale, căci în presera împlinirii mării probleme a murit la 11 ani lângă țermuri sudice ai lacului Bangveolo, după ce cu puținu mai înainte își îngropase pe iubita sa soție totu pe pământulu africanu.

Celor doi amici ai săi, următorilor credincioși călători în Africa centrală, Stanley și Cameron li-a fostu datu, să deslege problemele cele mari, la a căroru rezolvare a lucratu Dr. Livingstone mai multu ca 30 ani.

Stanley a făcutu mai multu decât întreaga societate geografică africană de câteva decenie, mai multu decât ce au făcutu toți ceilalți călători Europeni ca de ani 80. Stanley a făcutu mai multu, decât ce au făcutu Portugezii ca de ani 300 și Arabii călători de mii de ani; — cu tôte că mai numai ei singuri au străbătuțu cu comerțulu lor feluritu cruciș și curmeșu mai pretutindinea prin Africa aequatoreală. În scurtu, Stanley a făcutu mai multu decât milioanele de indigeni pentru țerile lor — înfruntându mărta de mii de ori ca și ceilalți călători îndrășneți.

Inchipuți-vă a trăi deci de ani în atingere d'înca cu popore străine, barbare, cu limbi și moravuri străine și diferite, unele mai sălbatice decât altele, — cu *Cannibali* (măncători de omeni); — a suporta pe lângă acăsta greutăți de totu felulu; — a fi încungiuratu de păgânismulu celu mai înfricoșatu în tôte nuanțele și variațiunile sale posibile; ură contra străinulu, infidelitate, pofta de răpire, — sub ataculu continuu alu triburilor sălbatice, alu fêrelor și sub influința unei clime omoritoare, cum în genere este clima africană pe lângă aequatore; — a-ți lipsi forte adeseori mijlocele de traiu și apoteca cu leacurile (căci călătorii își duc totdeauna și apotecă cu ei); — a mulțumi și îndestula natura propriă și lăcomia sălbatică-nebună a populațiunilor indigene: tôte acestea le-a înduratu și pățitu îndrășnețulu scoțianu Dr. Livingstone 30 de ani și cu amicul seu bravulu americanu, Henry M. Stanley, actualulu guvernătoru alu Statulu Congo, întemeiatu de curându pe base internaționale și pe dreptulu publicu Europenu.

În fine — odată deschisă calea negustorulu și a misionarulu, se vor face cercări mai seriose pe viitoru ca și acăsta parte a pământulu, pe care noi o numim continentulu africanu, încungiurată până aci de nescință și întuneric, să fiă întregulu folositore, ca să opereze *junctiunea culturală și civilizătoare* spre a deveni membru folositoru în organismulu întregu alu comerțulu lumnu sub tôte raporturile. Dêr multu timpu va trebui însă să muncescă omenirea în genere și Europa în speciă la civilizarea Africii.

Pentru noi, acăsta este o epocă pre departată. Că va succede Europei ca forță colectivă a întemeia colonii icălele după metodulu urmatu până acum, — seu mai bine șis adoptat de curându, a ajuta la formarea și modernizarea de staturi indigene puternice, la fundarea de misiuni cu ajutorulu indigenilor *creându școle propagandiste*, cum facu de exemplu Anglesii în tôte coloniile lor mai de frunte: ne va arăta viitorulu. Începutulu s'ar fi făcutu prin formarea statulu Congo.

Ionu Dima Petrașcu.

DIVERSE.

O păcălitoră. — Domnulu Beothy, deputat în dieta maghiară, se bătuse în duel și unu agentu alu poliției îl găsi la fața loculu după ce duelulu se sfêrșise și adversarul seu cătu și secundanții se retrăseseră. După obicei poliția ajunse și astădată prea târziu pe țermu. „Cine a fostu secundantulu seu secundanții duelulu?” îl întrebă funcționarulu poliției. „Nu voiu să spui,” fu răspunsulu. — „Forte bine; îi vomu descoperi și fără d-ta. Dêr adversarul d-tale? pe elu creșu că mi-lu poți numi?” — „Da, însă supt o condițiune.” — „Ce condițiune?” — „Să-mi dai parola de onore, că nui vei spune niciodată nimêru cine ți-a spus-o.” — „Bine, îți dau parola mea.” — „Fiind că mi-ai datu parola, potu să-ți spui că a fostu primulu ministru.” Funcționarulu îngălbini și esclama speriatu: „Te rog, domnule deputat, să-mi dai și d-ta parola de onore, că nui vei spune nimenui că mi-ai șis acăsta.” Domnulu Beothy dete parola sa și se înțelege că poliția nu ma îndrășni să urmărescă pociuna.

Editoru: Iacobu Mureșianu.

Redactoru responsabilu: Dr. Aurel Mureșianu.

Cursul la bursa de Viena

din 4 Augustu st. n. 1885.

Table with 2 columns: Item description and Price. Includes items like Rentă de aur, Bonuri croato-slavone, and various exchange rates.

Bursa de București.

Cota oficială dela 17 Iuliu st. v. 1885

Table with 3 columns: Item description, Buy price (Cump.), and Sell price (vënd.). Includes items like Renta română, Credit fonc. rural, and Banca națională.

Numere singurate a 5 cr. din „Gazeta Transilvaniei“ se pot cumpăra în tătungeria lui I. Gross.

Casa Nr. 23 din Tușnad

cu 7 încăperi în etagiu, situată la locu foarte frumos, având încă teren pentru clădită, cu venit sigur, se vinde ieftin din cauza depărtării, proprietarului. A se întrebă totu acolo.

Nr. 620—1885.

Concursu.

La scólele reuniunii foștilor grănițeri din regimentul I român sunt de conferit pe calea concursului următoarele stațiuni învățătorești:

1. Postul de învățător la scóla din Voila, comitatul Făgărașului, cu salariu anual de 300 fl. v. a., quartir și lemne de foc după trebuință.

2. Postul de învățator secundar la scóla din Vestem, comitatul Sibiiului, cu emolumentele: 200 fl. salariu anual apoi quartir și lemne de foc.

3. Postul de învățator adjunct la scóla din Voila cu salariu de 180 fl. quartir și lemne de foc.

Concurenții la aceste posturi au să își subșternă cererile instruite cu diploma de cualificațione și alte documente legali până în 20 Augustu a. c. st. n. la

Comitetul administrător de fondul scolastic al foștilor grănițeri din regimentul I român în Sibiu.

Abonamente la Gazeta Transilvaniei

se pot face cu începerea dela 1 și 15 ale fiecărei luni, mai ușor prin mandate postale.

Adresele ne rugăm a ni se trimit exact arătându - se și posta ultimă.

PREȚULŪ ABONAMENTULUI ESTE:

Pentru Austro-Ungaria:

Table showing subscription prices for Austro-Ungaria: pe trei luni (3 fl.), șese luni (6 fl.), unu an (12 fl.).

Pentru România și străinătate.

Table showing subscription prices for Romania and abroad: pe trei luni (10 franci), șese luni (20), unu an (40).

Administraționea „Gazetei Transilvaniei.“

Mersul trenurilor

pe linia Predeal-Budapesta și pe linia Teiuș-Arad-Budapesta a călei ferate orientale de stat reg. ung.

Large table with 4 main sections: Predeal-Budapesta, Budapesta-Predeal, Teiuș-Arad-Budapesta, and Budapesta-Arad-Teiuș. Each section contains a grid of train routes, times, and omnibus services.

Nota: Orele de noapte sunt cele dintre liniile gróse.

Tipografia ALEXI, Brașov.